

HOREA PORUMB

PARISUL MEU

Din jurnalul unui francez prin adopție

Prefață de Bedros Horasangian

CORINT
BOOKS

Parisul lui Horea Porumb

Fiecare dintre noi avem câte un loc tainic la care ținem într-un mod special. Nu e nevoie de prea multe cuvinte. Un loc al nostru, de inimă și de minte, care să adune, chiar și parțial sau cu totul subiectiv, cine suntem. Ființa noastră, existența noastră. Pare puțin pompos și pretențios, dar dacă ar fi să împuținăm cuvintele și să lărgim aria de cuprindere a gândurilor, emoțiilor, neliniștilor sau bucuriilor de-o clipă, atunci lucrurile se simplifică. La fel putem proceda când vine vorba de Paris. Mai ales pentru cei din estul și sud-estul Europei — „Nu voi să știu de Evropa dumitale!”, zbiera, la un moment dat, năbădăiosul Cațavencu — mai ales pentru acele popoare, nu neapărat strict mediteraneene, pentru care limba — casa ființei, nu? — franceză a fost vehicul pentru orice

tip de comunicare. Negustorească sau filosoficească, sentimental afectivă, nu în ultimul rând educațional culturalicească. De aici au plecat franceza și Parisul celor de pe țărmurile Mediteranei, la Paris s-au intersectat obsesiile și tânjelile celor ce au iubit un oraș care nu era al lor. Dar a devenit pe nesimțite, dacă nu prin vizite și plimbări, prin lecturi și priviri nostalgice. În trecutul secolelor, în clipa de față a prezentului.

Horea Porumb este un muncitor intelectual — cu o formulă camilpetresciană azi cu totul scoasă din uz — român, căruia destinul i-a fost dat să-și petreacă parte din viață la Paris. Franța. Așa i-a fost scris, de multe ori nici nu alegem. Universitar român cu studii, doctorate și specializări în Marea Britanie, Franța și Canada — studiile românești *y compris* —, ne oferă spre lectură un volum cu un titlu foarte personal: *Parisul meu*. Avem Parisul unui atent observator al lumii din preajmă. Nu se face un inventar de muzee și obiecte de artă — nu puține și nu mai puțin faimoase la Paris —, ci o analiză atentă și discretă a societății în mijlocul căreia omul nostru trăiește. Este limpede că sunt observații de largă respirație, este limpede că mintea ascuțită a celui care consemnează evenimente și întâmplări funcționează la fel de bine ca ochiul și urechea. Așa

intrăm în miezul unui Paris care pentru fiecare dintre noi poate însemna altceva. Parisul lui Pallady, cel din Place Dauphine, unde a locuit 28 de ani, Parisul lui Brâncuși sau al lui George Enescu, Parisul lui Proust și al ocsebibilor* — cei doi frați Bibesco, Antoine și Emmanuel, colegi la „Louis le Grand” și prieteni de-o viață cu autorul lui *À la recherche...*, Parisul Marthei Bibescu, cu lumea ei și bulevardele lui, cafenelele faimoase, că e vorba de Flore sau de Café de la Paix, un Paris cu Sena, cu poduri, cu remorhere și șansonete, cu midinete și zile cenușii, un Paris cu artiștii de ieri și turiștii de azi, cu versurile lui Apollinaire sau Prévert, cu nostalgiile lui Brassens și Aznavour sau tânjelile amoroase ale lui Brel. Toate acestea, la care se adaugă percepțiile personale, observațiile și mărturiile lui Horea Porumb, se regăsesc într-o povestire care se scrie pe măsură ce înaintează. În Place Pigalle, o *burqa* nu mai este azi o ciudățenie, așa cum atentatele din ultimii ani nu mai sunt deja, din păcate, o surpriză. Lumea multiculturală a unui Paris de odinioară, nostalgic, să-i spunem, încearcă să se apere de asaltul și imixtiunea unei noi lumi care vine peste ea. Profesorul francez și inimosul român deopotrivă încearcă să înțeleagă și să ne explice ceea ce se

* Ocsebib, numele Bibesco scris invers, așa cum îi spunea lui Antoine prietenul său Marcel Proust.

întâmplă. Precum Codru Drăgușanu sau Dinicu Golescu, atunci când descopereau alte lumi decât cea din preajma Carpaților. Uimirea e înlocuită de luciditate, curiozitatea de o atentă analiză. Ca bun român ce despică în patru și ceea ce e limpede precum 2 ori 2 fac 4. Dincolo de simpatiile sau antipatiile noastre, dincoace de înghesuiala din metrou și aerul unui oraș care respiră prin toți porii povești și idei. Un oraș, Parisul, care te obligă să gândești la fiecare pas. Ceea ce face și Horea Porumb în *Parisul meu*, care, de ce nu, devine la sfârșitul lecturii și Parisul nostru.

Al meu.

Drept care și semnez.

BEDROS HORASANGIAN,
București, martie 2016

„Americani”

Singurele plante care rezistă peste vară la Paris, în timp ce suntem plecați, sunt mușcatele. E tot ce avem ca flori în mica noastră grădiniță, în rest, doar iarbă.

Cât timp am fost plecat peste Ocean, iarba din spatele casei a crescut de-un cot. N-am văzut-o niciodată atât de făloasă, verde, crudă. Am cosit-o, de teamă să nu se culce dacă pășesc pe ea, dar am greșit. Am creat un spectacol dezolant, care până atunci fusese mascat de aparenta-i abundență. „Gazonul” s-a redus la câteva smocuri presărate ici și colo, în rest pământul era sărac, zbârcit, urât ca și chipul prăpădit al unui biet bătrân. Dacă până atunci iarba își ținuse ea singură umbră, în zilele următoare seceta a ars și cele câteva insulițe care supraviețuiseră. Uite, îmi zic, tot așa, nu reușim să mascăm nici noi, uneori, ceea ce ne preocupă și nu

vrem să se vadă, acoperindu-le cu straturi de fard, sau... de cuvinte!

Oare „Unchiul Sam” nu-și maschează și el, tot așa, vacuitatea?

L-am cunoscut pe Gabriel cu mulți ani în urmă, la Los Angeles, în 1975, când abia își făcea doctoratul. Locuia în chirie împreună cu soția, care nu lucra, și erau nevoiți să-și numere fiecare dolar. Precoce la mânuirea cifrelor și simbolurilor, fusese trimis în Statele Unite cu o bursă românească și nu s-a mai întors. Doctorand fiind, se deplasa deja o dată pe săptămână la Centrul Spațial „Lyndon B. Johnson” din Houston, Texas*, să țină cursuri celor de la NASA în domeniul său foarte specializat. Dar îl costau deplasările, pe care le suporta din propriul buzunar. Mai trebuiau să pună bani deoparte, ca să trimită ajutor părinților rămași în țară. Un început dificil.

L-am întâlnit recent în saloanele doamnei A..., pe *rue de l'Université*, datorită unei încrucișări de drumuri neașteptată. Am aflat că Gabriel e acum american get-beget, profesor de matematică la o universitate de pe Coasta de Est. A devenit, între timp, o somitate. Locuiește într-o vilă situată

* Este centrul NASA de activități spațiale umane.

într-un parc de câteva hectare, cu pădure, alei, cascadă, căprioare și grădinar.

Sunt la Gabriel acasă. Totul reflectă bunăstarea. Prânziserăm frugal „la televizor”, apoi ne-am mutat afară și, de vreun ceas, de când scăzuse arșița, eram întinși pe șezlonguri, tăifăsuind pe marginea piscinei.

Am vrut să-i cunosc părerile despre ceea ce auzeam că se întâmplă în Statele Unite.

Îl întreb ce crede despre democrați și conservatori, dar nu e în temă; despre numărul tot mai mare de hispanici în Sud, dar nici cu imigrația nu e la curent.

— Care e adevărul despre regimul de pensii? îl provoc iar.

Dă din umeri, nu are nicio părere. El o duce bine, e asigurat.

Apoi îmi propune, brusc, să-l însoțesc undeva a doua zi, să asistăm la ceva „extraordinar”. Era vorba de lansarea unui submarin atomic. Se aprinde și-mi povestește că l-a invitat un fost student de-al său, pe care chiar el îl „crescuse”. Îl chema Harry, era indian de origine și urma să fie căpitanul submarinului.

La fața locului, am aflat că, de fapt, era „re-lansat” la apă un submarin de tip Trident mai vechi,

dar care fusese modernizat. Toate submarineele purtătoare de rachete din clasa „Ohio”, fabricate de Lockheed Martin, urmau să fie astfel modificate, ca să mai poată servi până prin anul 2040.

Colosul, pe care îl vedeam plutind în hangar, putea lansa 16 bombe cu hidrogen, rachete de croazieră, drone, torpile și așa mai departe. Dar mai interesantă era capacitatea sa de „lovire promptă globală”, care folosea o rachetă din care s-a scos încărcătura explozivă, înlocuind-o cu un sistem de ghidaj performant, astfel că, după un zbor hipersonic, racheta reintra în atmosferă și putea nimici ținta doar prin propria ei greutate, cu o precizie de zece metri.

La ceremonie participa vicepreședintele Stateilor Unite și noi ne aflam la un pas de el. Părinții lui Harry, oameni modești din fire, veniseră din India anume pentru eveniment. Mama, în sari tradițional, lăsa să i se vadă o parte din talia bronzată și gleznele fine, împodobite cu brățări de aramă. Tatăl, într-o ie lungă peste care era tras un pieptar, avea burta mare, revărsată ca la toți indienii autentici.

Dacă, adineauri, Gabriel nu prea a știut să-mi răspundă la întrebări, în schimb indianul părea a fi la curent cu toate. Cirișea cu vocea lui ascuțită, cu un accent englez reminiscent al epocii Imperiului

Britanic. Aflat la tribună, îndrăzne să-și spună părerea chiar în fața vicepreședintelui. Ascultam:

— Vulturul pleșuv de pe stema americană, cu aripile desfăcute, ar reprezenta cele trei puteri aflate în fruntea Națiunii — executivul, Senatul, Camera Reprezentanților. Lipsește în mod flagrant și o a patra, corporațiile... mai cu seamă că, în realitate, ele decid totul.

Râsete în hală. Estrada era constituită din câteva rânduri de bănci îmbrăcate în pânză, înșiruite în lungul docului acoperit.

Vicepreședintele își menținea zâmbetul pe care-l abordase încă de dimineață.

— Sistemul nostru de guvernare a fost conceput în ideea că poporul e educat și că se implică în viața politică. Or, 30% dintre americani nu ajung să termine școala, iar 44% dintre studenți nu termină facultatea în timpul cerut. Politica o fac doar niște oameni de meserie, avocații celor două partide, care își bat capul cum să acționeze ca să câștige la alegeri tabăra lor — interesul cetățeanului nici nu se ia în socoteală.

Cei din prezidiu dădeau din cap îngăduitor, inclusiv vicepreședintele.

— Un părinte, deși își iubește copiii, poate fi, totuși, un părinte rău! S-a ajuns la situația în care americanul patriot nu știe de ce își iubește

țara — pentru că vechea generație n-a transmis tinerilor ceea ce înseamnă a fi american. Or, o societate nu supraviețuiește dacă nu are motive s-o facă! Abraham Lincoln* a declarat odată că Statele Unite reprezintă ultima speranță pentru binele omenirii. Pe drept cuvânt! Nu s-a spus așa ceva nici despre Revoluția franceză, nici despre țările scandinave, unde oamenii sunt absorbiți de preocupări non-altruiste legate de timpul liber, de vacanțe și pensii! Noi, americanii, suntem cei care am eliberat Auschwitz-ul și nu mișcările pacifiste, nu O.N.U. și nici organizațiile pentru drepturile omului! Modelul nostru rămâne deocamdată ultima speranță pentru omenire. Din teama de a nu ofensa pe careva atunci când vorbim, deși avem libertate de gândire și de expresie, nu ajungem să discutăm lucruri serioase — asta în timp ce alții schimbă rânduiala în lume — dar fără noi!

Liniște în tribună. Vicepreședintele continua să privească oblic în sus, cu un aer distrat, vrând poate să ne facă să înțelegem că el putea să vadă lucrurile și din alte perspective.

* În realitate, textul sună astfel: „*In giving freedom to the slave, we assure freedom to the free — honorable alike in what we give, and what we preserve. We shall nobly save, or meanly lose, the last best hope of earth.*” Mesajul către Congres, 1 decembrie 1862.

Indianul spune mai departe:

— Părinții mei îmi repetau o vorbă: *You have a brain, find a solution*. Ai cap, folosește-te de el. Cu bombele pe care le transport, eu pot distruge planeta. Dar vă promit să-mi folosesc mintea. Vă mulțumesc pentru încrederea pe care mi-o acordați.

— Cum e posibil? îl întreb pe Gabriel, uimit. Să acorzi responsabilitatea securității nucleare unui indian abia venit?

— Acum e american! îmi răspunde.

Continuăm discuția acasă, în jurul unei măsuțe trase lângă piscină, unde eram trei, căci mai venise cineva. Calviție totală și păr abundent pe corp — constituție care predispune la infarct precoce, gândesc eu, fără să-mi dau seama. Musafirlul era un evreu „român”, care a stat cât a stat în Israel, apoi s-a aciuat în America.

— În aceeași ordine de idei, mă mir cum de este acceptat ca președinte unul ca Barack Obama, străin și el? îl întreb, ca să-l implic în conversație.

Nou-venitul rămâne tăcut, nu vrea să intre în discuție. Îmi răspunde tot Gabriel:

— Obama e american!

— Uneori, parcă nici n-ar ține cu țara lui. Când văd cum sporește Islamul, cum limba engleză pierde teren în fața limbii spaniole, iar el nu intervine...

— Mexicanii se reîntorc în țara care a fost a lor! obiectează Gabriel, împăciuitor.

— Statele Unite se folosesc de energia imigranților din prima generație, aduc mână de lucru și oameni creativi, Harry e un exemplu — îl provoc eu —, dar copiii lor, născuți „americani”, generația următoare, se contopește deja cu mediocritatea! Devin supraponderali și moleșiți la minte.

Sperasem să-l enervez cu asta.

— Ai dreptate, chiar și copiii mei se încadrează perfect în modelul pe care mi l-ai descris!

Rămân perplex în fața impasibilității interlocutorului.

Evreul îmi citește uimirea pe chip și-mi zice:

— După ce ai înțeles și ai încercat totul, poți să te retragi și să spui: nu contează politica, nici banii, nici titlurile pe care le ai, ci doar sănătatea!

Ajuns la Paris, am dat o tură prin spitale, să identific locurile unde voi merge, când va fi nevoie...

Zece negri mititei

Discut cu prietenul P..., medic.

Ochi mari, ușor bulbucăți. Păr alb, buclat.

A fost un om ce-a trăit experiențe intense, amicul meu!

Îmi povestește că, odată, undeva departe, trebuia să salveze doi gemeni și nu avea la dispoziție decât o singură doză de medicament. Ajungea doar pentru unul dintre frați. Care ar fi fost alegerea justă? Ce-ar fi trebuit să facă? În cazuri ca acela, de la cine să ceri un sfat? Cu cine să te ajuți? Poți să te oprești, să te rogi la Cel de Sus, să aștepti răspuns? Mai ai timp de asta?...

Și, oare, răspunsul o să vină?

Îi spun că un călugăr de la Muntele Athos m-a sfătuit să *nu* mă rog lui Dumnezeu, ci doar să-I mulțumesc. Să nu zic „Doamne, ajută-mă să trec acest examen”, ci, mai degrabă, „Doamne, Îți

mulțumesc că m-ai condus până aici, încât să pot spera să trec și acest examen”!

— Iar de-oi da de greu, știu c-o să mă întărești, să-l depășesc! intervine și P...

Cum de-am ajuns să-mi amintesc de acel călugăr? Fiindcă vorbisem de-o opțiune, de un examen de conștiință, și că, *toute proportion gardée*, am fost și eu într-o situație de examen în care cineva a avut de făcut o alegere, care atunci m-a surprins.

Toți studenții de la King’s College dădeau examen în Sala Mare, în aceeași zi. Fiecare avea mășuța lui, pe care găseau subiectul și hârtia de scris. La un moment dat, șeful de sală se adresase tuturor, în șoaptă, ca să nu ne sperie, dar suficient de tare ca să auzim bine: „Sunteți rugați să părăsiți sala în ordine, pentru o inspecție, căci s-a lansat o alertă de bombă. Vă rechemăm după ce vom verifica.”

Am ajuns în curte în câteva clipe. Credeam că toți colegii vor începe să se consulte între ei. Dar nu, fiecare s-a lipit undeva, lângă balustrada de piatră, așteptând izolat. După o oră s-a reluat examenul. Și totuși, el a fost reprogramat. Nu de teamă că cineva ar fi trișat, ci pentru că evenimentul neașteptat ar fi putut leza capacitatea de concentrare a vreunui student. Drept care s-au corectat ambele versiuni de examen și a fost reținută nota

cea mai mare dintre cele două. Așa era just. Ca să fie „echitate”.

P... continuă cu ale sale:

— Fiecare e cu justiția lui, cu înțelegerea lui a ceea ce este datoria. În momente de cumpănă nu ai timp de Dumnezeu. Decizia îți aparține doar ție. Te bazezi pe ceea ce „ai”. Mai ai datoria să transmiți acel ceva și următorului.

— Ce „ai” sau ceea ce „ești”?

— Ceea ce ai în suflet și care te face să fii ceea ce ești.

— Datoria de a transmite, ce?

— Fiecare își are parcursul său, te apropii de o țintă îndepărtată, pe care o urmărești, deși știi că n-o s-o atingi. Dar asta nu trebuie să te împiedice să antrenezi și pe alții alături de tine.

— Spre care ideal?

— Spre Adevăr, scris cu A mare.

Îi povestesc că mi-au căzut ochii din întâmplare pe un articol într-un jurnal medical de prestigiu despre... rolul rugăciunii în succesul operațiilor pe cord. Experiența* era efectuată în „*double blind*” — grupul de rugăciune nu știa pentru cine se roagă, iar pacientul și chirurgii nu știau dacă în clipa aceea se ruga cineva. Rezultatul a fost atât de

* La Duke University.

net, încât redactorii revistei au conchis că nu poate fi trecut sub tăcere: în lotul „martor” au fost 40% de eșecuri, în timp ce printre pacienții „susținuți” de la distanță n-a fost niciun rateu.

Am citit că experiența a fost refăcută în condiții de „corectitudine politică”, luând în grupul de rugăciune oameni la întâmplare, ateii și de diverse etnii. Evident că n-a ieșit nimic din asta.

— Au făcut-o anume așa încât să nu iasă, răspunde P... Omul de azi trebuie neapărat îndepărtat de spiritualitate. Am participat la o conferință patronată de un psiholog vestit, Marie de Hennezel*. La capătul zilei, ne-a propus să facem o experiență. Din cei 80 de participanți, majoritatea plecaseră și am rămas doar zece. Am format un cerc și ne țineam de mâini. Ne-a cerut să ne gândim la cele mai importante cinci lucruri pe care le prețuim și să le punem în ordinea priorității. Fiecare cu lista lui secretă. Apoi ne-a spus că ne retrace ultimul lucru de pe listă, apoi penultimul și așa mai departe. Când „am pierdut” tot ce era mai important pentru fiecare dintre noi, am constatat că mâinile ne erau puternic încleștate. Au rămas așa chiar și după ce ne-a „redat”, pe rând, lucrurile pierdute. Descoperiserăm... omenia, cea care „rămâne”.

* A fost alături de președintele François Mitterrand în fazele finale ale bolii sale.

— Sau, poate, Dumnezeu ce sălășluiește în fiecare, atunci când ești despuiat?...

Îmi povestește că pe vremuri fusese medic pompier. Sub grinzile fumegânde a găsit odată o fetiță traumatizată. Dacă o mișca din loc, risca s-o vătăme iremediabil. N-avea timp s-o pună în atele. Dacă n-o lua de acolo, ar fi ars de vie. A trebuit să ia o decizie apelând la „Dumnezeul din suflet”. Fără cuvinte, acesta i-a indicat că trebuia să riște și s-o scoată din foc.

— Cum ai rezolvat dilema legată de cei doi frați gemeni? Îl întreb, revenind la chestiunea dintâi.

— Am tras la sorți. Uneori, fatalitatea nu-ți oferă alternative.